

Esclatassada. Esclatador. Esclatadura. Esclatament. Esclatant [no Lab., Bulbena, Vogel; sí *DAMen.*; en part, almenys, calcat del fr.] *Esclatat. Esclatir.*

Esclatò, preferible a la falsa grafia *esclator*, car ve d'*esclata(z)ó* (< -ATIONE) [1859, *DAMen.*]: «coraje, enojo grande, berrinche; la acción de tragar haciendo fuerza por susto, temor o pesadumbre; *esclatada*, acto de reventar; berrenchín: ploratus puerorum ira permixtus, *prénder un esclatò*; *fer ets esclatons*: hacer o decir alguna cosa a presencia de otro, porque se presume que esto con ello se incomoda»; «esclafi amb un *esclatò* de plors», Joan Rosselló (*Manyoc*, 222); moments abans de l'atac de cor, Costa i Llobera (1922) llegia o pronunciava, en el sermó panegíric de Sta. Teresa, la frase «recollint-se davant una devota 15 figura de Jesucrist açotat, tomba a sos peus amb un *esclator* de llàgrimes, com una nova Magdalena, i plora llargament ses lleugeres infidelitats...» (i caigué mort ací, segons Mn. Bartomeu Torres, *Assaig Biogr.*, *IdOr* XII, 1936, 234); mot no sols mall. i de Menorca 20 (aquí 'excés de moviments violents', 'gran cansament', Moll, *AORBB* III, 66) sinó també val. del Maestrat: «llustre: se diu principalment de la roba neta», «dels hòmens lo menyspreu i les falsies, / los desenganys del trono en sa *esclator*» (GaGirona, *Seidia*, 280, 25 173); *esclatonada* 'riallada, paraules de burla o menyspreu' («pegant a fugir de repent y tirant *esclatonaes*», *MGadea, Ensisam*, 283), *esclatoner* mall. *Esclatella* pall. 'clivella' (veg. *ESCLETXA*).

CPT.: A *Esclatacor* tort., mall. (*AlcM*), «caminar, 30 esp., o fer quelcom molt a pressa i sense fer cas de la fatiga» val. (Enric Giner, c. 1950). +*Esclata-rabent, menjar a ~* men.: 'a més no poder, fins que un no pot més' (Ferrer Guinart, *Rond.*, 222). *Esclata-sangs* mena de bolet: 6 en val., sentit a cada pas, sobretot des 35 del Xúquer: Alzira, Beniarrés, Orba, Confrides, on em deien que és menys fi que la *gírgola*, 1962-3; a Alcalà de la Jovada descriuen «l'*asklatasáns* com un bolet mengívol, *groguet*, i si es partix fa com a sang» (1963, ço que explicaria el mot); a la major part 40 d'aquests llocs, o tots, deien un *esclata-sangs* amb -s en el singular (només a la Vall de Gallinera vaig sentir un -*sánk*). És també men. (a Mercadal, parlaven també d'*esclata-sangs de llet*, mena especial, 1964, cf. *esclatallet*, *AlcM*) i mall., on diuen generalment -*sang* 45 en singular [*DFgra.*], on en vaig veure i sentir el seu nom en els boscos de la Vall de Sóller (1953); *S'esclata-sang* nom d'un illot en forma de bolet a l'arxipèlag de Cabrera (1969); segons Alcover seria l'equivalent de l'eiv. *pebrassos*, que identifica amb el «cortinarius 50 cinnamomeus» (*BDLC* x, 33), mentre que segons *AlcM* (així també *Dfa.*) fóra el *Lactarius deliciosus* (o sigui el *pinetell*, varietat de rovelló); *esclata-sanguer. Esclataissó* (Massalcoreig, *AlcM*) que segurament s'hauria hagut de grafia *esclata-so* (i amb o oberta); *esclata- 55 tassoners. Esclata-bufes, -burles, -mort, -picarols*. D'un creuament d'*esclatar* amb *esclafar*, i el quasi-sinònim *aclofar*, resulta maestr. *escatoflat* 'esclafat' (*AlcM*).

1 Altres encara *Quaresma*, 57.28, i veg. l'ex., que he citat a *EIXIR* (*reeixir*), de la crònica eivissenca 60

de Sta. Maria la Major, p. 49. — 2 Em pregunto, però, si allà no es tracta d'alguna variant fonètica local dels tipus *schiacciare* i alt-it. *sčassar*, que és, en part molt incert, i en part francament improbable, que tinguin res a veure etimològicament amb *schiat-tare*, i sobre els quals veg. Jud, *Rom.* XLV, 279; AngPrati, Battisti-Al., i *FEW* XVI, 142-3, § 2. — 3 Gamillscheg, resistint-s'hi primer, en el *EWFS*, sembla que busqui una escapada, dient que la base fóra un gòt. *SLAITJAN; en el qual s'afegiria la dificultat que -JAN hauria de donar -ir, i per tant el mot hauria estat influenciat pel tipus onomatopèic KLAPP- (*CLAPPARE), d'on un hipotètic ll. vg. *ESCLATTARE; com insinuant que la geminació se li hauria encomanat d'aquest: combinació flacament fundada (ni l'àrea romànica d'*esclatar* fa pensar gens en la hipòtesi gòtica, ni hi ha raons germàniques que verament obliguin a admetre una base en -JAN, ni podem refiar-nos de l'existència d'un *CLAPPARE en llatí vulgar, i menys amb significat prou semblant) i que en cap sentit no seria gens convincent. En *Rom. Germ.* el mateix Gamillscheg guarda silenci sobre *esclatar*, com sotmetent-se a la negació de M-Lübke, i abandonant la tesi del *EWFS*; Bloch, Moll (*AlcM*) i Prati segueixen retirant l'etimologia germànica. — 4 «Dieses argument rechnet zu wenig mit dem langen nebeneinanderleben von germ. und rom. formen». El que cal rebutjar del tot és l'afirmació que l'it. *schiat-tare* vingué de la forma longobarda corresponent a la del francic: el longobard és el dialecte que va més lluny pel camí de la lautverschiebung, per tant no tindria -r- sinó forma assibilada, més encara que l'a-al. antic. El que sí que hi cabria fóra de plantejar si el tipus it. dial. *sčassar*, i el fr. dial. *éclasser/éclacher* (que tants maldecaps donen al *FEW*, 142b, 144b) no serien formes provinents de la variant alt-alemanya-longobarda. — 5 «*Esclat*: cayguda forta y qui fa renou», 1840, *DFgra.*; «estallido; crepitus, fragor», Dicc. Febrer-Cardona. — 6 Un aficionat, molt interessat a allunyar els valencians de la llengua literària comuna, pretenia en un article de 1975 que «*bolets* no és valencià, sinó *esclata-sangs*»; no crec, però, gaire en allò, i menys això, en tant que impliqui igualment semàntic, car dubto que aquell nom tingui aplicació genèrica a totes les menes. *Bolets* deu haver-se usat tant, que d'ací n'extrauen alguns un pseudo-primitiu *bolos* (Alcalà de la J., etc.).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *esclat, esclatarada, esclatada, esclatassada, esclatador, esclatadura, esclatament, esclatant, esclatat, esclatir, esclatò, esclator, esclatonada, esclatoner, esclatella, a esclatacor, esclata-rabent, esclata-sangs, esclatallet, esclata-sang, esclata-sanguer, esclataissó, esclatassoners, esclata-bufes, esclata-burles, esclata-mort, esclata-picarols, escatoflat*.

ESCLAU I, 'serf, que no és de condició lliure', pres indirectament del gr. bizantí *σκληρός* 'eslau' i